

Mustafa Gökçeoğlu, Manilerimiz, Kıbrıs Türk Eğitim Vakfı Yayınları, Lefkoşe: Temmuz, 2002, 317s.

2002 yılında, Lefkoşe’de, 317 sayfa olarak Kıbrıs Türk Eğitim Vakfı tarafından yayımlanan “**Manilerimiz**” adlı kitap Mustafa Gökçeoğlu’nun en önemli eserlerindedir.

Mustafa Gökçeoğlu, Türk halk edebiyatına ilgi duyan herkesin yakından tanımış olduğu, Kıbrıs’ın değerli araştırmacılarından. Yazar, vermiş olduğu eserlerle Kıbrıs Türk edebiyatının yurt dışında tanınmasında büyük rol oynamıştır. Gökçeoğlu’nun yayınlamış olduğu en son kitap “**Efsanelerimiz**”dir. Araştırmacı yazar Mustafa Gökçeoğlu, Kıbrıs halk kültürüne olan katkısını yılmadan usanmadan sürdürmektedir. Yazarın şu sıralarda yayınlamaya hazırlandığı “**Kıbrıs Türk Masalları**” adlı kitabının, sahasında önemli bir boşluğu dolduracağına inanıyoruz.

Mani, bilinen klasik tanımla, genelde yedi heceli, dört dizeden oluşan, aaxa biçiminde kafiyelenen bir nazım şeklidir. Genellikle ilk iki dize, asıl anlamı veren son dizelere bir hazırlık yapılmasını sağlayan doldurma dizelerdir.

Maniler, ramazan gecelerinde, semai kahvehanelerinde, genç kızlarla genç erkekler arasındaki söyleşmelerde, vs. genellikle ezgili olarak söylenmiş, fakat pek çok mani günümüze ezgisiz bir şekilde aktarılmıştır. Türk halk kültürünün önemli bir parçasını oluşturan, anonim ürünlerimiz arasında yer alan manilerimiz, halkımızın ortak düşüncesini yansıtan genellikle dört mısradan oluşmuş veciz sözlerdir. Manilerimiz, halkımızın üzüntüsünü, sevincini, sevgisini, acısını, özlemini kısaca yaşam öyküsünü içlerinde barındırmaktadırlar.

Zaman zaman bir mutluluğun, zaman zaman bir acının ifadesi olan manilerimiz, halkbilimcilerin üzerinde durduğu önemli malzemelerdendir. Bu bağlamda, ülkemizde son yıllarda yoğunlaşan kültürel ve sanatsal çalışmaların öncülerinden olan Mustafa Gökçeoğlu, “**Manilerimiz**” adlı kitabını yayınlayarak Kıbrıs halk kültürüne büyük bir katkı daha sağlamıştır.

Kıbrıs’ın değerli araştırmacılarından Mustafa Gökçeoğlu’nun hazırladığı bu kitap, mani hakkında verilen bilgiyle başlamaktadır. Yazar, manileri tanımlanması güç bir define olarak nitelemekte ve “Düz Maniler”, “Karşılıklı Çift Maniler”, “Çatışmalı Maniler” başlıklarıyla üç çeşit mani bulunduğunu belirtmektedir. “Düz Manilerin” genelde yedili hece ölçüsüyle söylendiğini, “Çatışmalı Manilerin” ise kültür alış verişi sonucu ortaya çıkan, kimi zaman yalın, kimi zamansa bir ezgiyle söylenen maniler olduğunu belirtmektedir.

“Manilerimizin Ana Duygularından (Theme) Öğrendiklerimiz” başlığı altında manilerde geçen coğrafi adlar, kuşlar, bitkiler ve çeşitli kıyafetler üzerinde durulmakta ve bu başlık altında yer alan maniler arasında Kıbrıs’ta yaşanan olayları konu alan maniler de göze çarpmaktadır:

“Ey Türkoğlu tetig ol,
El verirsañ gol gider,
Türlüg olsun ancak,
Yaşantıdaki tek yol.”

“Ağızları kaparım,
Sanma yoldan saparım,
Enosis da ne demek,
Ben Türklüğe taparım.”

gibi daha birçok mısra tarihte yaşananları ortaya koyan önemli belgelerdir.

Yazar, bu başlıktan sonra gelen “Mani Themleriyle Motiflerinin Etkileşim Sonuçları” adlı bölümde ise, Türkiye’den derlenmiş türkülerle, Kıbrıs’tan derlenmiş maniler arasındaki söz ve anlam

benzerliğine dikkat çekmekte, bunu da kültür alış verişi sonucunda meydana gelen etkileşimle açıklamaktadır.

Mustafa Gökçeoğlu, kitabının bundan sonraki kısmında Türkiye’den sonra Türk dünyasının çeşitli bölgelerinden derlenmiş manilerle, Kıbrıs manileri arasındaki benzerliğe dikkat çekmiş ve bu benzerlikleri ortaya koymaya çalışmıştır. Türk dünyasının ortak duygu ve düşüncelerini yansıtan bu bölümde ilk önce, Ohri ve Radoviç’ten derlenen birkaç mani ile Kıbrıs’tan derlenen maniler arasındaki benzerlik gösterilmiştir. Daha sonra, Türk dünyasının çeşitli bölgelerinden seçilmiş manilerle, Kıbrıs manileri arasındaki benzerlikler sırayla ortaya konulmuştur. Bu benzerlikler “Kıbrıs Türk ve Romanya Manileri”, “Kıbrıs ve Bulgar Manileri”, “Kıbrıs ve Kosova Manileri”, “Kerkük ve Kıbrıs Manileri” ve “Kıbrıs ve Türkiye Manileri” başlıkları altında örneklerle ortaya konulmaktadır.

Yazar, kitabına “Günümüzde Üretilen Maniler”, “Avustralya Türklerinin Ürettiği Maniler”, “İngiliz Türklerinin Ürettiği Maniler” ve düğün davetiyelerindeki mani örneklerinin verildiği “Geçmişte ve Günümüzde Düğün Dernek Davetleri Mumdan Maniye” başlıklarıyla devam etmektedir. Kitabının sonuna doğru “Kıbrıs Türklerinin Dil Özellikleri”ni tanıtan Gökçeoğlu, özellikle Kıbrıs Türkçesinin vurgusu ve cümle yapısındaki farklılıklara değinmiş, bununla ilgili birçok örnek vermiştir.

Yazar, mani metinlerini, 107. ve 308. sayfalar arasında vermektedir. Toplam 2412 maninin büyük bir kısmı dört mısralık manilerdir; az sayıda beş ve altı mısradan oluşan maniler de bulunmaktadır. Yalnız, kitap içerisinde yer alan maniler herhangi bir sınıflamaya tâbî tutulmamıştır.

Ele almış olduğumuz eser, “Sonsöz”, “Kaynak Kişiler”, “Kaynak Kitaplar”, “Tezler”, “Dergiler” ve “Gazeteler” başlıkları ile sona ermiştir.

Kıbrıs Türk edebiyatı’nın önemli isimlerinden olan Mustafa Gökçeoğlu, eserini hazırlarken konuyla ilgili birçok yazılı kaynağı taramıştır. Ayrıca, kitabının sonunda vermiş olduğu geniş bibliyografya, bu konuda çalışmak isteyenler için oldukça büyük bir önem teşkil etmektedir. Gökçeoğlu’nun yazılı kaynaklara ek olarak, alan araştırması yapmış olduğunu da görmekteyiz. Yazarın, kaynak kişileri; yaşları, eğitim durumları, doğum ve ölüm yerleri ile birlikte vermesi bu konuda oldukça uzman olduğunun açık bir göstergesidir. Okuyucuya kolaylık olması açısından eserin sonuna şahıs, yer, bitki, hayvan vs. isimlerinin geçtiği yerleri gösteren bir indeksin ilave edilmesi iyi olurdu; ancak bu önemli bir eksiklik teşkil etmemektedir. Ayrıca, “Theme” kelimesi Türkçe’ye uygun olarak “Tema” şeklinde yazılıydı sanırsanız daha doğru olurdu.

Mustafa Gökçeoğlu tarafından hazırlanan bu eserin, uzun yıllar devam eden bir çalışmanın ürünü olup bu alandaki önemli bir boşluğu dolduracak nitelikte olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Kitabın içerisinde, Türk halk kültürüyle, Kıbrıs edebiyatıyla ve Kıbrıs tarihiyle ilgili değerli bilgiler bulunmaktadır. Söz konusu eserde, Kıbrıs Türkçesi ile ilgili verilen bilgiler ve Kıbrıs ağız ile yazıya geçirilen mani metinleri, ileride Kıbrıs ağızıyla ilgili çalışma yapacaklar için önemli bir başvuru kaynağı olacaktır.

Sonuç olarak gerek Kıbrıs’ta, gerek Türkiye’de, gerekse Türk dünyasında çalışkanlığı ve üretkenliği ile tanınan ve birçok ödüller alan Mustafa Gökçeoğlu’nu böyle önemli bir esere imza atmış olmasından ve Kıbrıs halk kültürüne olan katkılarından dolayı kutlar, bundan sonraki çalışmalarında başarılar dileriz.

Mustafa YENİASIR*

* Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Öğrencisi.